

ΟΙ ΣΦΟΥΓΓΑΡΑΔΕΣ

Ποτέ δε ζήλεψα την τέχνη του σφουγγαρά· ποτέ στη ζωή μου. Αγάπησα τη θάλασσα, τους κόρφους, τα νησιά, τους θυμούς και τη γαλήνη της· μα τους θησαυρούς της όχι, ποτέ! Από μικρός αισθανόμουν αηδία εμπρός σε μια μηχανή. Δεν ξέρω πώς μου φαινόταν, δε θυμάμαι πώς την παρόμοιαζα· όχι όμως ποτέ με πλεούμενο, ευχή του Θεού και καμάρι της θάλασσας. Κάτι σιχαμερό, του Σατανά χειροτέχνημα, φάνταζε πάντα στα μάτια μου. 'Όταν κάθε χρόνο, τη βδομάδα του Θωμά, το νησί μας βούρκωνε από το καρδιοχτύπι μανάδων και στεφανωτικών, ή βούιζε από το γλέντι των βουτηχτάδων, εγώ δεν έβλεπα μπρος μου παρά Λάμια την Μπαρμπαριά, να στρώνει τα κρυσταλλένια κρεβάτια της για να πλαγιάσει αξύπνητα εκείνους που ζηλεύουν τα πλούτη της. Και όταν πάλι το χινόπωρο έβγαιναν όλοι στο ακρωτήρι να χαιρετήσουν το

γυρισμό τους, εγώ με κακή περιέργεια έτρεχα να μετρήσω πόσοι γύριζαν παράλυτοι, κουρέλια της ζωής, και πόσοι απόμειναν στο Ασπρονήσι, των Αραπάδων βρώση και μπαίγνιο.

Μια χρονιά όμως λίγο έλειψε να τους ακολουθήσω και γω. Οι συνομήλικοί μου πήγαν όλοι και πήραν προκαταβολή από το γέρο Μορφονιό, το μεγαλέμπορο. Πήραν τα λεφτά με τη συμφωνία να τους κατεβάσει με παιγνίδια στο καράβι, όταν θα μπαρκάρουν. Με μέθυσε η κακή παρακίνηση, πήγα μαζί τους. Ο μεγαλέμπορος μου μέτρησε δυο «άγκουρες» κι έναν «παππού». μου έδωσε ακόμη και «νι φεούκ» για τρατάρισμα. Όλα μαζί χίλιες εκατόν είκοσι πέντε δραχμές. Δεν πήγα όμως να τα ρίξω στην ταβέρνα.

- Να, μάνα, της λέω· σου 'φερα τα πλάτικα. Μεθαύριο μισεύω με τους σφουγγαράδες.

- Φεύγεις με τους σφουγγαράδες! λέει εκείνη. Δεν πας καλύτερα να πέσεις στο Μαντράκι! Γλήγορα να δώκεις πίσω τα λεφτά. Ευκή και κατάρα μου άφηκε ο συχωρεμένος ο πατέρας σου, σφουγγαράς να μη γένει κανείς απ' τη γενιά του.

- Ευκή και κατάρα!

- Ναι· τρέξε γρήγορα να δώκεις πίσω τα πλάτικα.

- Μωρέ μάνα· δε βλέπεις που δε βρίσκω δουλειά; Πώς θα ζήσουμε όλον τον καιρό; Τι θα φάμε;

Ο Ι Σ Φ Ο Υ Γ Γ Α Ρ Α Δ Ε Σ

- Τίποτα να μη φάμε· τίποτα. Να ψιφήσουμε στην ψάθα! Ο πατέρας σου το είπε ρητά: Κάλλιο ζητιάνος παρά σφουγγαράς!

Την άκουσα τη μάνα μου· έδωκα πίσω την προκαταβολή.
'Οχι τάχα πως ήμουν και τόσο υπάκουος. Άλλά η αντιπάθεια που έτρεφα στην τέχνη ξύπνησε μέσα μου με τον πρώτο λόγο της γριάς. Δεν μπορούσα όμως να το ξηγήσω τι ήταν εκείνο που έδενε το θέλημα του πατέρα μου τόσο σφιχτά με το αισθημά μου. Τι διάβολο, κληρονομιά το είχαμε πάπου προς πάπου! Εγνώριζα πως ο πάππος μου ήταν ο καλύτερος βουτηχτής του καιρού του και συχνά παράβγαινε με τους Καλυμνιώτες. Κι ο πατέρας μου ήξερα πως έκανε την ίδια τέχνη, ως τη χρονιά που χάθηκε ο αδερφός του.

- Δε μου λες, μάνα· της λέω το βράδυ που γύρισα στο σπίτι, θυμωμένος από τα πειράγματα των συντρόφων μου. Γιατί ο πατέρας μου άφησε τέτοια ευκή στα παιδιά του;

- Να σου ειπώ, απάντησε η γριά πρόθυμη· να σου ειπώ αμέσως. Και τήραξε να το φυλάξεις καλά στο νου σου. Εγώ δε θα είμαι πάντα δίπλα σου να σε εμποδίζω. Μα τη χειρότερη δυστυχία να βρεις, σφουγγαράς να μη γένεις. Εσύ δεν τους πρόφτασες τους Ραφαλιάδες της Ύδρας, δυο στοιχεία και δυο λαχτάρες της θάλασσας. Και όμως ο μικρότερος, ο Πέτρος Ραφαλιάς, ήταν πατέρας σου· κι ο μεγαλύτερος, ο Νικολός,

ήταν αρρεβωνιαστικός μου. Θα ειπείς πώς γίνεται; Να που έγινε. Οι δυο μαζί μεγαλόκορφοι, χειροδύναμοι, άτρομοι, λέγονταν οι καλύτεροι βουτηχτάδες του νησιού μας. Κάθε έμπορος διπλή-τριπλή τους έδινε προκαταβολή για να τους πάρει στη δούλεψή του. Αυτοί όμως είχαν τον Καλέμη και δεν τον άλλαζαν ποτέ. Μα κείνη τη χρονιά η αμαρτία το έφερε να χωρίσουν. Ο πατέρας σου μπήκε σε μια Αιγινήτικη μηχανή. Ο αρρεβωνιαστικός μου έμεινε με τον Καλέμη. Μόλις πήρε την προκαταβολή, έτρεξε κοντά μου.

- Πάρ' τα, Χρυσούλα, μου λέει, και φύλαξέ τα κόμπο. Αν γυρίσω πίσω, να κάνουμε το γάμο και ν'ανοίξουμε το σπίτι. Αν με κρατήσει άντρα της η Μπαρμπαριά, κάμε τα προικιά να τα χαρείς με άλλον τυχερότερο.

Είδες τι γίνεται, όταν μισεύουν τα σφουγγαράδικα! Έτσι και καλύτερα γινότανε στον καιρό μας. 'Ολο το νησί έτρεχε στο ακρωτήρι να τους καταβοδώσει. Τρομπόνια, καμπάνες, βιολιά, τραγούδια πλάνταζαν τον αέρα. Γλέντι μαζί και σύγκρυο. Άλλος κανένας χωρισμός δεν αναγκάζει τόσο την καρδιά να δείχνεται χαιράμενη, εκεί που λιώνει από το φαρμάκι της. Πού να κλάψεις!

'Εφτασαν τέλος στη Βεγγάζη. 'Εφτασαν δυο, έφτασαν πέντε, δέκα, είκοσι ντεπόζιτα. 'Έφτασαν κ' έριξαν κάτω σαν

παιδιά τους τις μηχανές, δυο και τέσσερις το καθένα. Η έρμη θάλασσα της Αφρικής βούιζε πάλι από γέλια και τραγούδια: οι κόρφοι της ανοίχτηκαν ν' αγκαλιάσουν πάλι τη λεβεντιά της Ύδρας, της Αίγινας, του Πόρου και της Κάλυμνος. Πάσα ημέρα, με την κονταυγή, τα πανάκια φύτρωναν στη γαλανή απλωσιά τριάντα μίλια, σαράντα, πέρα στο πέλαγο κι άρχιζε το κιντυνεμένο έργο. Ένας ανέβαινε, άλλος κατέβαινε. Κατέβαινε φτωχός κι ανέβαινε πλούσιος.

Ο πατέρας σου όμως ήταν ο ατυχότερος εκείνη τη χρονιά. Μόλις έφτανε κάτω, έφευγε το σφουγγάρι από τα μάτια του. Καθότανε ώρα, έφερνε γύρα παντού, ψαχούλευε και τα θαλάμια ακόμη, ως που τον ανέβαζαν με τη βία. Με όλη του όμως την επιμονή, δεν κατόρθωσε να ρίξει στο δίχτυ παρά καμιά κιμούχα, κανένα σφόγγο. Πού και πού ν' ανεβάσει και κανένα μελάτι*. Πείσμωνε τότε ο μηχανικός κι άρχιζε το βρισολούσι:

- Αμ, και στον Πειραιά να βούταγες, καημένε, κάτι περισσότερο θα 'βγαζες. Ή μην είδες το ψάρι και βιάστηκες ν' ανεβείς; Μωρέ, το παλικάρι της φακής!

Ο Ραφαλιάς φουρκιζόταν· μα και τι να κάμει! Οι μηχανικοί όλοι τους είναι μια πάστα. Όταν θέλουν να τσουρμάρουν, τάζουν λαγούς με πετραχήλια, γλυκομιλούν, δίνουν παράδεις,

* μελάτι=σφουγγάρι πρώτης ποιότητας

κεράσματα, όσο να τους ξεγελάσουν. Μια και τους έβαλαν στο καΐκι, αλλάζουν πρόσωπο και κουβέντα. Είναι αφέντες κ' είσαι δούλος τους. Ο Πέτρος Πίπιζας όμως, ο μηχανικός του πατέρα σου, είχε και δίκιο περισσότερο. Δυο του βουτηχτάδες πάθανε. Τρεις λαμνοκόποι ήταν άχρηστοι από τις πληγές των Αράπηδων. Η τύχη, λες για ισοζύγισμα, έφερε έτσι τα πράγματα ώστε την εποχή που κατεβαίνουν οι ναύτες μας, να κατεβαίνουν και οι Αραπάδες από τα χειμαδιά τους. Η θάλασσα γεμίζει άρμενα, γεμίζει και η στεριά κουδούνια, γκλίτσες, πρόβατα και καλύβες. Ναύτες ηλιοκαμένοι εδώτσοπαναρέοι εκεί χαλκοπρόσωποι. Ο αρχιτσέλιγγας ασπροφλόκατος, αρματοζωμένος με το καριοφίλι στον ώμο και το τσιμπούκι στο χέρι, κάθεται σταυροπόδι στον άμμο και δεν αφήνει να γεμίσει νεροβάρελο· θα πληρωθεί πρώτα.

- Μπισμάτ! ...Μπισμάτ! ... φωνάζει αγριόθυμος, ζητώντας με λιμασμένα μάτια ψωμί από τους ναύτες μας.

Πόσα και πόσα δε γίνονται για το νερό εκεί κάτω! Πολλές φορές, ακούς, ανοίγει πόλεμος κ' έρχονται με τις βάρκες να πάρουν την πηγή και τρέχουν οι ασπροφλόκατοι, παιζόντας τα γιαταγάνια και χτυπώντας τα σκουροντούφεκα, να τους ρίξουν πάλι στη θάλασσα. 'Οχι μια, όχι δυο, μα δέκα, είκοσι φορές το χρόνο, το νερό στολίζεται με το αίμα των παιδιών μας και η

Ο Ι Σ Φ Ο Υ Γ Γ Α Ρ Α Δ Ε Σ

πύρινη αμμουδιά δαγκώνεται από τα κεφάλια των Αραπάδων και το ακρογιάλι αναστατώνεται από πατήματα και άρματα σπασμένα και κορμιά σαν να πάλεψαν δράκοι. Έτσι έγινε και φέτος και πολλοί καπετάνιοι έκλαιγαν τους ναύτες τους. Τους ναύτες όχι μήπως εκείνοι τους γέννησαν; Τα χαμένα χρήματά τους έκλαιγαν. Και τα περισσότερα είχε χαμένα ο Πέτρος Πίπιζας. Κάπου δεκαπέντε χιλιάδες δραχμές. Άφησε τη ζημιά· δεν είχε κι ανθρώπους να κάμει τη δουλειά του. Δώσ' του λοιπόν βουτιά στη βουτιά· ατμός η μηχανή! Κι έτσι όμως δεν έμεινε ευχαριστημένος· όλο γκρίνια και φωνές:

- Διαβολόσπορε! ... Δούλευε, το σταυρό σου! ... Μέσα, το Θεό σου, κεραταΐμ-κερατά! Αμή! ... Τα κατοστάρικα ήξερες να τα πετάς σαν παλιόπανα στους βιολιτζήδες.

Ο πατέρας σου έσκυβε το κεφάλι και δεν έβγαζε μιλιά. Ήρθε και γάτιασε από το κακό του. Πρώτη φορά ο Ραφαλιάς άκουσε στ' όνομά του τέτοια γλώσσα.

- Τ' έχεις, μωρέ αδερφέ, κ' έγινες έτσι; τον ρωτά μια Κυριακή που σμίξανε ο δικός μου. Μπας κ' έμαθες κακό χαμπέρι από το σπίτι; Μην πέθανε η μάνα μας; Μην αρρώστησε η Χρυσούλα;

- Τι να σου ειπώ, του απάντησε κείνος· δεν μπορείς να φανταστείς το κακό μου. Διάργυρος γίνεται το σφουγγάρι

μπροστά μου! Άσε τα λόγια του μηχανικού, άσε και τη ζημιά. Μα το 'χω για προσβολή. Ακούς ο Γρίτης, ψεσινό παιδί και να βγαίνει με το δίχτυ γεμάτο! Και τι; Όλο μελάτι! Και γω, που γέρασα στην τέχνη, να μην μπορώ να πάσω εκατό δράμια! Μα το Σταυρό. Θα κατεβώ καμιά ώρα και κει θα μείνω από το κακό μου!

- Σώπα, καημένε· του είπε ο άφτουρος γελώντας. Έτσι είναι το σφουγγάρι· θέλει τύχη.

- Μα τι τύχη και ξετύχη! Βλέπεις πολλές φορές γυριζώ απάνου-κάτου και δε βρίσκω τίποτα. Και άξαφνα, εκεί που ξεχωριζώ κανένα και ρίχνομαι να τ' αδράξω, χαπ! Κι άλλος μου τ' αρπάζει.

- Τ' αρπάζει άλλος!

- Ναι· ώστε να σκύψω, άλλος φανερώνεται και το παίρνει από τα χέρια μου.

- Και τον αφήνεις;

- Τον αφήνω! Μα τι να κάμω;

- Ωχ, αδερφέ! Δε μου λες έτσι παρά κάθεσαι και κλαις την τύχη σου! Τι σου φταιει η τύχη σαν δεν είσαι άξιος να ζήσεις;

- Μα τι, καβγά να πάσω;

- Καβγά βέβαια! Να 'ρθει άλλος να πάρει το δικό μου ήβρεμα και δε θα πάσω καβγά! Μωρέ, θα χυθώ απάνω του

Ο Ι Σ Φ Ο Υ Γ Γ Α Ρ Α Δ Ε Σ

σαν το ψάρι. Τάχα γιατί κινδυνεύω εκεί κάτω· για γλέντι;

- Μα πώς θα μαλώσεις; επιμένει ο πατέρας σου· η θάλασσα είναι για όλους.

- Δεν ξέρω για όλους για ξόλους. Είμαι για εδώ· είναι δικό μου το λιβάδι. Άμα φύγω, ας έρθει άλλος να κάμει ότι θέλει.

- Μα πώς;

- Πάψε πια· τον έκοψε ο Νικολός· δεν έχεις δίκιο· δε σου φταίει η τύχη, μόνος σου φταις. Θα πάρεις στο λαιμό σου τον κακομοίρη τον Πίπιζα! ...

Έφυγε ξαναμμένος ο πατέρας σου από κοντά του. Και όλη νύχτα δεν μπόρεσε να κλείσει μάτι. Δεν έβλεπε την ώρα να βάλει σε πράξη τις συμβουλές του αδερφού. Στον ύπνο του είδε πως ήταν κάτω στο βυθό και πάλευε και κονταροχτυπόταν για ένα ψίχαλο σφουγγαριού. Το άδραχνε τέλος στα χέρια του, έβγαινε απάνω γελαστός και το έδινε στον καπετάνιο, ελπίζοντας ν' ακούσει το γλυκό λόγο του. Μα κείνος δεν έβγαζε από τα χείλη του παρά χολή το βρισίδι:

- Κεραταΐμ-κερατά!

Κι ο πατέρας σου απελπισμένος ριχνόταν πάλι και άρχιζε νέο ψαχούλεμα, έβλεπε πάλι αίματα και ξεσκλίδια γύρω του.

Τέλος, έφεξε η αυγή και τα πρύμισε η μηχανή του Πίπιζα. Ο Γρίτης είδε μια θέση γεμάτη από μελάτι· καθαρό

μελάτι· λιβάδι ατρύγητο. Το είπε κρυφά του μηχανικού και εκείνος διάταξε να τραβήξουν ανοιχτά, για να πλανέψουν τις άλλες μηχανές. Ανοιχτήκαν κάπου είκοσι μίλια. Οι άλλοι άρχισαν να υποψιάζονται. «Κάτι σχοινί θα μας πλέξει το Αιγαίνητικό κουρούπι»· έλεγαν. Ωστόσο έριξαν τους βουτηλάδες και άρχισε το ψάρεμα. Παρατίμονιά τότε ο μηχανικός και βρέθηκε πάλι το καΐκι στα νερά του.

- Έλα, Ραφαλιά, ετοιμάσου· λέει ο καπετάνιος. Σε φέρνω σε βλισίδι*. Αν δε βγάλεις και τώρα το δίχτυ γεμάτο, καλά θα κάμεις να ταχτείς καλόγερος. Μην ντροπάζεις άδικα τ' όνομά σου.

Εκείνη την ώρα πέρασε δίπλα και η μηχανή του Καλέμη με το δικό μου. Και κείνος καθόταν στην κουπαστή λαστιχοντυμένος και σφούγγιζε με το μαντίλι το πρόσωπό του για να φορέσει την περικεφαλαία.

- Το νου σου, Πέτρο, φώναξε γελώντας, καθώς είδε τον πατέρα σου. Άσε την τύχη να κάνει ρόκα της και θυμού τα λόγια μου. Σφυρί στ' αμόνι! Σφυρί στ' αμόνι! ...

Εκείνος δεν είπε τίποτα. Δεν ήθελε πα συμβουλές. Το πήρε απόφαση: δε θα καταντήσει ανάμπαιγμα στους σφουγγαράδες!

Ωστόσο τον έντυναν οι άλλοι σαν γαμπρό. Σαν γαμπρό και μαζί σαν λείψανο. Ζωντανός έμπαινε, μα ποιος ξέρει αν θα

* βλισίδι=νυφιάτικο στολίδι, τάμα

’βγαινε ζωντανός; Ο βουτηχτής παιζει πασέτα τη ζωή του. Το γνωρίζουν όλοι· το καλογνωρίζει πρώτος αυτός. Για τούτο μεταλαβαίνουν πριν φύγουν από το νησί· για τούτο οι καπετάνιοι παίρνουν σάβανα, κεριά και λιβάνι μαζί με τη γαλέτα και τ’ άλλα χρειαζούμενα. Τέλος, τον έντυσαν το λάστιχο, του φόρεσαν την ατσαλένια περικεφαλαία, του έζωσαν τη ζώνη με τα γαντζούδια, κρέμασαν και τα μολύβια στην τραχηλιά· λαστιχένια βραχιόλια στα χέρια, παπούτσια μολυβοπάτωτα στα πόδια. Μόλις κατόρθωνε να κινηθεί από το βάρος. Πάτησε τέλος τη σκάλα, κλείσανε καλά το φεγγίτη κι ο Πέτρος Ραφαλιάς, αγνώριστος, ασούσουμος, άπλωσε απάνω στα νερά σαν ν’ άπλωνε τα βαμπάκια. Αμέσως φούσκες πρασινόγλαυκες πήδηξαν μια κατόπι της άλλης, λες και νεράιδα κάτω έπαιζε κρυσταλλένια πεντόβολα. Τέλος, δεντρί ψήλωσε σαν κυπαρίσσι λυγερό, συμμαζωχτό, με συντεφένιες χάντρες κινούμενες από τη ρίζα ως την κορφή. Ο πατέρας σου στάθηκε στον πάτο σαν να μπήκε σπίτι του. Γύρισε τα μάτια ζερβόδεξα κι αναγάλλιασε. Ο γεωργός έτσι δε χαιρεταί που βλέπει πολύκαρπο το χωράφι του; Τώρα, συλλογιέται, θα ψαρέψω για καλά. ’Όχι το δίχτυ μου, μα κι απόχη θα γεμίσω! Και αρχίζει το θέρισμα.

Απάνω, μαύρο σύγνεφο του καϊκιού η καρίνα. Ολόγυρα το νερό πηχτό, σταχτοπράσινο σαν θαμπό κρύσταλλο, τον

ψηλαφούσε από παντού, τον έδενε σε μεταξένια βρόχια και σύγκαιρα του έδειχνε χιλιόμορφο κόσμο. Αναγέλες τα ψάρια χρυσόφτερα, ασημωμένα, διάβαιναν ολόγυρά του με φουσκωμένα τα λαιμά, τα σπάραχνα κατακόκκινα, ψιλό μαργαριτάρι τα δόντια στις δυνατές σαγονίτσες τους, τιμόνι την ψαλιδωτή ουρά τους. Πολλά έπεφταν απάνω του, τυφλά προσόχτιζαν σαν ακυβέρνητα ξύλα στην περικεφαλαία του· άλλα διάβαιναν σαγίτες αργυρές από τα σκέλια του.

Κάτω φυκοστρωμένος ο βυθός, άνοιγε πλατύς και μαλακός σαν βελούδο. Εδώ ακαλήφες βαθυγάλαζες έβγαιναν από την αμμουδιά· άλλες ανοιχτές σαν κούπες και σαν αρχαία κύπελλα· μερικές σαν κρίνα μεγάλα κι άλλες έφευγαν ψηλά, κρεμώντας κάτω μυριόχρωμο κομπολόγι· τ' απαυτά τους. Παρέκει τερηδόνες* ντυμένες στο καστανό χνούδι τους, ανάδευναν ανυπόμονες να κολλήσουν στο πλεούμενο. Άλλού της Αφροδίτης ο κεστός μακρύς, κλωθογύριστος, ολομέταξος, άπλωνε τις κορδέλες του, σαν να ζητούσε κάτω εκεί το πανέμορφο κορμί της θεάς. Και παντού περίγυρα ξανθοπράσινα μαρούλια, τρανά χρυσόμηλα, χαμόκλαδα τριχοφορτωμένα, μούσκλια σγουρά, φυτά χιλιόπλουμα κ' αισθαντικά έκαναν κήπο ονειροφάνταστο. Και κόσμος μυστικός, οστρακοφόρος

* τερηδόνες=οργανισμοί που κατατρώνε τα ξύλα, σαράκι

και λεπιδοντυμένος και αγκαθόφραχτος, γύριζε απάνω-
κάτω, μέγας και αρειμάνιος σαν Γολιάθ, και άλλος ταπεινός,
φοβιτσιάρης, τροφή ο ένας τ' αλλουνού. Κάπου άνοιγε σαν
αντένες τα πόδια του κ' έτρεχε να συλλάβει τη σουπιά ο
αστακός, πνιγμένος στο μελάνι της. Κάπου μια καβουρομά-
να έπαιζε λόγχες τα πόδια της, ανασκελωμένη για να προ-
φυλάξει τ' αβγά της. Παραπέρα η φώκια έριχνε βρωμερό τ'
αέρι του πισινού της, για να σκάσει το χταπόδι στο θαλάμι
του· μα ξαφνικά της άρπαζε ο φοβερός απλοκαμός το μου-
σούδι της κ' έσκαε εκείνη. Και πέρα-δώθε βράχοι και άβυσ-
σοι, λαγκαδιές και όρη με κάλλη μύρια, με θησαυρούς
αμάλαγους, με κατοίκους και πετρώματα άγνωστα. Άλλα
για κείνα δε φρόντιζε ο πατέρας σου. Ο σπόγγος ήταν
εμπρός του κ' έριχνε αδιάκοπα στο δίχτυ του. Τώρα σε τι
θα παραπονεθεί ο Πίπιζας;

Αξαφνα σηκώνει γύρω τα μάτια του και βλέπει μακριά
του ένα βράχο ψηλό, με δυο δεντράκια μονόκλαδα στην
κορφή. Φάνταζε μέσα στο νερό σαν δράκος με ανοιχτά χέρια.
Και κοντά στη ρίζα του, απάνω στην ξανθή αμμουδιά, είχε
μια τούφα μελάτι διαλεχτό. Μαύριζε σαν κατακαίνουργος
κατιφές. Δε χάνει καιρό και τρέχει να το αδράξει. Δεν ήθελε
παρά δυο δρασκελιές ακόμη. Τότε από την κόχη του βράχου

πρόβαλε άλλος βουτηχτής. Έτρεχε και κείνος ίσα στο μελάτι. Δρασκελιά ο ένας, δρασκελιά ο άλλος, σμίξανε. Ο πατέρας σου πρόφτασε κ' έβαλε το πόδι απάνω του.

- Τι θες εδώ; ρωτάει τον άλλο με νοήματα· είναι δικό μου· εγώ το πρωτόειδα.

- Μπα· κάνει ο άλλος· είναι δικό μου· το φύλαγα από προχτές. Κάμε πέρα.

- Δε με κουνάς αποδώ ούτε με φουρνέλο. Τράβα δρόμο σου.

Εκείνος ηθέλησε να τον σπρώξει. Ο πατέρας σου άναψε· τα λόγια του Νικολού, διαβόλοι, του σήκωσαν τα μυαλά. «Δεν το παίρνεις», λέει, «που να χαλάσει ο κόσμος. Ή θ' ανέβω με το μελάτι ή αφήνω τα κόκκαλά μου!» Καθώς έκαμε να σπρώξει δεύτερη ο βουτηχτής, σηκώνει γροθιά ο πατέρας σου και του δίνει στο στομάχι. Εκείνος πέφτει στα γόνατα σφίγγοντας την κοιλιά του. Άξαφνα πηδά στα νύχια, σηκώνει το καράκι και χύνεται ξιφιός απάνω του.

- Ή μ' αφήνεις το μελάτι ή σου έφαγα την καρδιά!

- Α, όχι· εδώ σφαζόμαστε.

Και τραβά ο Ραφαλιάς το λάζο από τη ζώνη του. Τσιμπάει σύγκαιρα το σκοινί δυο φορές, ζητώντας αέρα.

Απάνω η θάλασσα άρχισε να σιγοτρέμει και να κυματίζει σκοτεινογάλαζη, κάπου με αφρούς πλατείς, κάπου με

ήχους παράξενους. Σείσμα και τάραχο έβγαζε το μεγαθήριο, λες κ' ήθελε να κρύψει το πικρό δράμα που άρχιζε στους κόρφους του. Το σκαφίδι με την αντένα ορθόγυρτη στο κατάρτι, σάλευε ζερβόδεξα και κοντυλόγραφε ξόρκια ψηλά. Και όλο το τσούρμο, ο κολαουζέρης με το σκοινάκι του βουτηχτή στα δάχτυλα, ο μαρκουτσέρης στο μαρκούτσι, οι ροδάδες από δυο στη μηχανή, οι λαμνοκόποι στα κουπιά γυμνοτράχηλοι· δύο άλλοι βουτηχτάδες ξαπλωμένοι καταλιακού με χαλκοπράσινη όψη και μάτια βουρκωμένα, ακολουθούν του ξύλου το κύλημα. Στην πλώρη καθισμένος ο μηχανικός με το τσιμπούκι αναμμένο κουβέντιαζε με τον Καλέμη, σαν να ήταν στο τραπέζι ταβέρνας.

Ο Αιγινήτης πήγε μακριά κ' έριξε το βουτηχτή του· μα δεν έβρισκε τίποτα, και τραβώντας έσυρε το καΐκι δίπλα στο καΐκι του Πίπιζα. Και άλλα πεντέξι ψάρευαν ολόγυρα και κουβέντιαζαν από μηχανή σε μηχανή, μετρούσαν οι καπετάνιοι τις ζημιές τους, λογάριαζαν τους μήνες, έλεγαν για τη σοδειά της χρονιάς, για την τιμή που θα πουληθεί στην Αγγλία και στην Αμερική.

- Τι τα θες; Μ'έφαγαν τα πλάτικα φέτος· είπε στενάζοντας ο Πίπιζας. Κοντεύει να μας πάρει ο Σεπτέμβρης και γω δεν έχω ούτε χίλιες οκάδες στο ντεπόζιτο.

- Μα και γω έχω κάτι χαραμήδες! είπε ο Καλέμης· άλλη χρονιά δε μου 'τύχαν τέτοιοι. Φοβούνται από τον ίσκιο τους. Δέκα-δώδεκα οργιές, δε βουτούν παρακάτω.

- Στις τριάντα βρίσκεται· είπε ο μαρκουτσέρης κείνη τη στιγμή, βλέποντας καλά το μονόμετρο.

Εκείνος έκαμε πως δεν άκουσε και ξακολούθησε με τον Αιγινήτη. Είπαν για το κόντρα ντεπόζιτο που μένει αραγμένο στη Βεγγάζη· για το ξελιμπάρισμα του σπόγγου και για το σκυλόφαρο που φάνηκε. Ο ήλιος κόκκινος και γοργογύριστος, σκάλωνε στα μεσούρανα, χύνοντας λαύρα ολούθε. Μακριά γραμμή κάτασπρη σαν κιμωλίας χάραμα, πρόβαινε η αμμουδιά της Αφρικής αχνοσκέπαστη, κι ακόμα μακρύτερα το Χαφίνι έδειχνε την πυρωμένη χήτη του, σαν θεριό αναμαλλιασμένο. Απέραντο χώνευε στα διάφανα ουρανοθέμελα το πέλαγο με κάποιο τρέμουλο, λες κι ανάσαινε δύσκολα. Πού και πού, σαν φελλοί παραγαδιού, μαύριζαν τα σφουγγαράδικα, δυο και τρία μαζί, άλλα μοναχικά, και ίδρωναν τα δύστυχα κορμιά, νιάτα γέραζαν, κινδύνευαν ζωές για το άκαρπο χάρισμα της θάλασσας. Και κοντά στου Πίπιζα το καϊκι ένας με τον άλλον οι δουλευτές, γνώριμοι και φίλοι, δούλευαν μεστά και σύγκαιρα φρόντιζαν να μάθουν τα νέα της πατρίδας και πειράζονταν πολλές φορές

συναμεταξύ τους. Του ενός ἐλεγαν πως παντρεύτηκε η αρρεβωνιαστική του, άλλου πως τον αγαπούσε το Μαριωρή, ασχημομούρα και αλαφρόμυαλη στριγγλόγρια· τρίτου πως τον αποπαίδισε ο πατέρας του. Δυο παιδιά από το Αιγινήτικο καīκι ἀρχισαν ν' αναμπαίζουν τους Υδραιούς για τον εγωισμό και τη βάρβαρη προφορά τους. Απαντήθηκαν, ἐλεγαν, δυο καπετάνιοι στο πέλαγο και ρώτησε ο ένας τον άλλο πούθε ερχόνταν.

- Από το 'Υδρ', από το Σπέτσα, από το χοντρό το θάλασσα, του αποκρίθηκε ο ένας.

- Και τι χαμπάρια;

- Καλά. Απάν' από τον Αγιολιά ἐπεσε μια φυλλάδα· και το φυλλάδα ἔγραφε: 'Όλος ο κόσμος να χαθεί, το 'Υδρα-Σπέτσα γιοκ.

- Μαγάρι, Παναγία μου, να μείνουμε σπορήτες...

Και σύριζε το ρ τόσο ατελείωτο, που έσκασαν όλοι τα γέλια και οι καπετάνοι ἔκοψαν τη σοβαρή κουβέντα τους. Άλλά του Ξακουστή που γύριζε τη ρόδα, δεν του ἀρεσε καθόλου η προσβολή και ρίχτηκε στην πρύμη, ἔτοιμος να πηδήσει στο Αιγινήτικο, να δείξει αυτός πώς αναμπαίζουν τους Υδραιούς. Ο αναμπαίχτης ἔτοιμος και κείνος, στάθηκε ολόρθος και τον περίμενε, να τον σφηνώσει στα δυνατά μπράτσα του.

- Ε, μωρέ! φωνάζει στην ώρα ο Πίπιζας, τσιμπάει ο βουτηχτής στη θέση σου!

Άδραξε τη λάμα ο Αιγινήτης και το λάστιχο, έχυσε άνεμο μέσα στην περικεφαλαία του πατέρα σου. Ανάσανε βαθιά, πήρε δύναμη και βαστώντας ψηλά το λάζο, ρίχτηκε να ξετοπίσει τον άλλο. Μα ο άλλος τον περίμενε άφοβα, τρίχα δε σάλευε από τη θέση του. Και καθώς τον είδε να πλησιάζει αρκετά, μια έδωσε με το κεφάλι του στη βαλβίδα και σφεντόνισε σίφουνα νερού στο φεγγίτη απάνω. Ο Ραφαλιάς τα έχασε. Το κλωθογύριστο κύμα κάθισε απάνω του σύγνεφο και τον έκλεισε στα σκοτεινά. Ούτε βουτηχτής έβλεπε πια ούτε τίποτα. «Πάει, σκέφτηκε, τώρα θα με φάει!» Άλλα για να μη χαθεί άδικα, χαμήλωσε γοργά κ' έδωσε με το λάζο του μπηχτή στα τυφλά. Στα τυφλά, μα δεν έσφαλε. Ένα πορτοκάλι κατακόκκινο φάνηκε στο ξανθοπράσινο νερό. Ο βουτηχτής έσφιξε το πλευρό του, έκλεισε τη βαλβίδα κι ο αέρας τον σήκωσε μπαλόνι απάνω.

- Α, σιχτίρ! είπε ο πατέρας σου· έλα τώρα να μου πάρεις το μελάτι.

Έσκυψε σύνταχα και άρχισε να ξεριζώνει το σφουγγάρι. Δεν ήταν και μικρό πράμα... Όλο το γάλα του να έστυβες, να έβγαζες όλη του την πέτσα, πάλι θα ζύγιζε τις δυο οκάδες. Δεν πρόφτασε όμως να το ξεριζώσει και σηκώθηκε ορθός, σαν να

τον κέντησε δράκαινα. Απόμακρα ερχόταν όγκος θεότρομος, μαύρος και γυαλιστερός. Το σκυλόψαρο μυρίστηκε το αίμα. Σαν πλώρη καραβιού αναποδογυρισμένη σφήνωνε η σαγόνα του και τα τριγωνικά δόντια του άσπριζαν φοβερά. Στα πλάγια του λαιμού πέντε γραμμές μεγάλες, κατάμαυρες, χόχλαζαν το νερό σαν σιφούνι αδιάκοπα. Και πίσω το κορμί, με τα φτερούγια του ανοιχτά πέρα – δώθε, με την ουρά γοργογύριστη σαν έλικας βαποριού, έφευγε μπρος κι αφροκοπούσαν τα νερά δαρτά και σκοτωμένα στο διάβα του. Τα ψάρια έτρεχαν κοπάδι, με τρελά πηδήματα, γιατί ένιωθαν τον κίνδυνο. 'Οσα όμως τύχαιναν κοντά του πήγαιναν ίσα στο αχόρταγο στομάχι του.

'Όταν το κήτος είδε τον πατέρα σου, η παράξενη φορεσιά του φαίνεται πως το τρόμαξε· στάθηκε δίβουλο. Ποιος ξέρει για τι τον πήρε; Τα μάτια του στηλώθηκαν απάνω του ακίνητα. 'Επειτ' άρχισε να φέρνει βόλτες γύρω του, να θέλει μια να πλησιάσει και πάλι να πισωδρομεί. Ο δικός μας, σκυφτός στα νύχια με το σταλίκι* στον άμμο, ακολουθούσε τα κλωθογυρίσματά του, γύριζε σαν ξόανο στη θέση του, απάνω στο μελάτι και το κοίταζε κατάματα. Αποπάνω τσιμπούσαν το σκοινί κάθε λίγο.

- Έλα! Τι κάνεις τόση ώρα, καιρός να βγεις· έτοιμος;

* σταλίκι=το κοντάρι που χρησιμοποιούν οι ψαράδες για τα ρηχά νερά

A N Δ P E A S K A P K A B I T S A S

- Περιμένετε! τους τσιμπούσε εκείνος.

Πού να βγει; Μόλις έκανε να τραβήξει απάνω, θα τον έκοβε στα δυο.

Τέλος, σαν να κουράοθηκε το θηριό, αργά πήγε, πλάγιασε στο βράχο κι άρχισε να ξύεται. Έξυνε την κοιλιά για να κοιμίσει την πείνα του. Ο βράχος με τα δεντράκια έτρεμε συθέμελα, σαν να τον έπιασε σύγκρυο.

- Τώρα κακά τα μπλέξαμε! σκέφτηκε ο πατέρας σου. Εδώ θα μας πάρει νύχτα.

Αλλά με το σκοτάδι θα κινδύνευε περισσότερο. Πήρε θάρρος κι αποφάσισε με κάθε τρόπο να το διώξει από κοντά του.

- Το ψάρι κοντά μου· τσιμπάει απάνω. Έτοιμοι;
- Έτοιμοι.

Τραβά τότε κατεπάνω του με το καμάκι ψηλά, με την ξανθοκόκκινη περικεφαλαία του θυσσανοσκέπαστη από το χοχλαστό νερό της βαλβίδας. Το μολυβοφορτωμένο στήθος του αστράφτει· τα γαντζούδια της πλατιάς ζώνης τρεμολάμπουν απάνω στο σκοτεινό του λάστιχο. Το θηρίο σάστισε· μωρέ, τ' είναι τούτο! κουτοσυλλογίστηκε. Έκαμε δυο – τρεις φορές να σταθεί και ν' αντικρίσει τον εχθρό του· μα δεν τα κατάφερε. Μια έδωσε με την ουρά του αφροκοπώντας τα νερά και χάθηκε πίσω του. Ο δικός μας έμεινε στη θέση ως που καθάρισαν τα νερά.

Ο Ι Σ Φ Ο Υ Γ Γ Α Ρ Α Δ Ε Σ

Τότε ψαχούλεψε το βράχο· είδε πέρα – δώθε να μη λούφαξε πουθενά το ψάρι. Τίποτα. Τ’ απονέρια του τού έδειχναν ακόμη το διάβα του.

- Πάει στον άνεμο το κουτόπραμα· συλλογίστηκε γελώντας με το φόβο του.

Άδραξε ευθύς το μελάτι, μια στο σχοινί κ’ έφτασε απάνω. Βρόντοι, φωνές, σφυρίγματα, πέτρες και ξύλα πλαταγιστά στη θάλασσα δέχτηκαν το βουτηχτή, σαν να τον χαιρετούσαν για το σφουγγάρι που έφερνε. Δεν ήταν για το σφουγγάρι. Ήθελαν να τρομάξουν τον καρχαρία, για να φτάσει στο καΐκι άβλαβος ο πατέρας σου. Τέλος, τον άρπαξαν τα παιδιά, του βγάλλανε την περικεφαλαία, τον ξάπλωσαν στο κατάστρωμα κι άρχισαν να του γδύνουν το λάστιχο. Νόημα τότε ο Πίπζας και το καΐκι έβαλε πλώρη για το Ασπρονήσι.

- Μη φεύγεις, καπετάνιε· είπε ο Ραφαλιάς· έχει κάτω πολύ σφουγγάρι.

- Δεν πειράζει· μας φτάνει για σήμερα· απάντησε, κοιτάζοντας αλλού εκείνος.

Υποψιάστηκε ο δικός μας και σήκωσε το κεφάλι. Βλέπει μία με την άλλη τις μηχανές να τραβούν όλες κατά τη στεριά.

- Μην έπαθε κανένας; ρωτάει το μαρκουτσέρη.

- Ναι· κάποιος έπαθε.

- Από ποια;
- Δεν ξέρω· μακριά είδαμε τη σημαία του μετζάστρα.

Έφτασαν όλες οι μηχανές στο Ασπρονήσι· πήδηξαν έξω τα πληρώματα. Καθένας είχε καρδιοχτύπι ώστε να ιδεί το νεκρό. Τέλος έφτασε κ' η μηχανή του Πίπιζα· πρώτος πήδηξε στην αμμουδιά ο πατέρας σου. Ωιμέ! Ο Νικόλας Ραφαλιάς ήταν νεκρός στον άμμο με μια πληγή ορθάνοιχτη στο αριστερό πλευρό.

Ακούς! Για το μελάτι ο πατέρας σου σκότωσε τον αδερφό του. Τον έθαψαν εκεί στο έρημο νησί, δίπλα σε χιλιάδες άλλους άτυχους σαν αυτόν και πανέρμουνς και στον ξύλινο σταυρό του έγραψε:

«*Άδερφοσκοτωμένος σφονγγαράς, 1876*»

Από τότε δε βούτηξε πια στη θάλασσα, δεν πάτησε μηχανή. Εκεί κάθισε στο άκαρπο νησί, διώχτης των γλάρων και φύλακας του νεκρού. Τέλος, με το πρώτο ντεπόζιτο γύρισε πίσω. Ήρθε ίσα στο σπίτι μου.

- Χρυσούλα, μου είπε κλαίοντας, κ' οι δυο μια την έχουμε την πληγή. Εσύ έχασες τον αρρεβωνιαστικό σου και γω τον αδερφό μου. Το κακό που έκανα σε κείνον ήρθα να το πληρώσω σε σένα. Θα γίνω άντρας σου.

Ο Ι Σ Φ Ο Υ Γ Γ Α Ρ Α Δ Ε Σ

Έτσι έγινε άντρας μου ο αντράδελφος κ' έγινε πατέρας σου. Μα δεν έζησε ούτε να σε γνωρίσει. Νυχτόημερα τον τυραννούσε το κρίμα και πέθανε μονοχρονίς. Άλλα την ώρα που ξεψύχησε, δεν είχε άλλη κληρονομιά ν' αφήσει παρά τον ίδιο λόγο: Να μη σ' αφήσω να γίνεις σφουγγαράς!

Φύλαξα την εντολή του πατέρα μου και δεν έγινα σφουγγαράς. Μα τώρα που γέρασα στ' άρμενα, την ίδια αισθάνομαι αηδία μπρος σε μια μηχανή. Δεν ξέρω πώς μου φαίνεται· μα όχι ποτέ σαν πλεούμενο, ευχή του Θεού και καμάρι της θάλασσας. Του Σατανά χειροτέχνημα φαντάζει ακόμα στα μάτια μου.